

BENELLI, nadbiskup — Firenze; Kard. Joseph RATZINGER, nadbiskup — München i Freising; Kard. Pericle FELICI, predsjednik papinske komisije za reviziju Kodeksa; Mons. Georges LAYEK, armenski nadbiskup — Alep; Mons. Maximino ROMERO DE LEMA, tajnik kongregacije za kler; Mons. Petero MATAACA, nadbiskup — Suva (Fiji otoci); Mons. Carlo CAVALLERA, biskup — Marsabit (Kenija); Mons. Joseph SCHMONDIUK, ukrajinski eparh — Stamford (SAD); Mons. Luigi MAVERNA, generalni tajnik talijanske bisk. konferencije; Mons. Mario TEIXEIRA GURGEL, biskup — Itabira (Brazil); Mons. Edouard GAGNON, vice predsjednik Komiteta za obitelj; Mons. Alfonso Lopez TRUJILLO, pom. biskup — Bogota i gen. tajnik bisk. konferencije latinskih zemalja (Kolumbija); Mons. Bernard BUDUDIRA, biskup — Bururi (Burundi); Mons. Andrzej Marija DESKUR, preds. papinske komisije za socijalne komunikacije; P. Edouard DHANIS, SI; Fr. Pablo BASTERRECHEA, generalni starješina braće kršćanskih škola; Mons. Néophytos Edelby, melkiški nadbiskup — Alep.

FSČ

»FRANJO MEĐU HRVATIMA«

Zbornik radova franjevačkih zajednica u prigodi 750. obljetnice smrti sv. Franje Asiškog (1226—1276), Zagreb—Split, 1976, str. 336. Naslovna str. M. Veža, ak. slikar. Jedna slika u boji, a 81 u crno-bijeloj tehnici. **Izdao:** Središnji odbor za proslavu 750. obljetnice, Zagreb, Vrbanićeva 35. **Cijena** 100 din. **Narudžbe:** Marko Babić, Zagreb, Vrbanićeva 35, — ili: Prof. Hrvatinić Gabrijel Jurišić, Sinj, A. Jonića 1.

S a d r ž a j

Uvodna riječ. Ističe se **razlog** izdavanja Zbornika: proslava 750. obljetnice smrti sv. Franje. **Cilj:** prikazati značenje franj. pokreta u prošlosti i sadašnjosti hrvatskoga naroda; ujedno franjevački prilog k proslavi 1300. obljetnice pokrštenja Hrvata i 1000. obljetnice smrti kraljice Jelene. »U sastavljanju Zbornika sudjelovalo je do sedamdeset suradnika iz svih naših devetnaest franjevačkih zajednica.« Stoga je zbornik »prva sinteza života i djelovanja svih naših franjevačkih zajednica«. — »Napušten je strogo znanstveni aparat, da bi Zbornik bio bliži širem čitalačkom općinstvu.«

Zbornik se dijeli na ovih pet dijelova:

I. FRANJO I NJGOV DUHOVNI POKRET (11—74). Četiri autora (Borak, Čuk, H. G. Jurišić, T. Šagi-Bunić) u šest radova obrađuju sv. Franju i njegov ideal, zatim Franjine sljedbenike: N. Tavelića, L. B. Mandića, M. Kolbea, te ukratko sve hrvatske franjevačke svece i blaženike. Uz to je po prvi put knjižotiskom objavljeno na hrvatskom jeziku pismo, kojim brat Ilija javlja smrt sv. O. N. Franje.

Iza svakoga je rada navedena bibliografija, koja za prvi, Borkov, rad (**Evandeoski sadržaj franjevačkog života**) iznosi 69 jedinica na stranim jezicima, a za Jurišićev rad (**Hrvatski franjevački sveci i blaženici**) do 40 jedinica ponajviše na hrvatskom jeziku.

II. FRANJO U HRVATSKOJ UMJETNOSTI (76—134). Na početku je donesena **Pjesma brata Sunca** u osebujnom prijevodu fra Stanka Petrova. Zatim dvije studije, kraća, a vrijedna: A. Badurina, **Sv. Franjo u likovnoj umjetnosti** i veća, a zanimljiva: J. Bubalo, **Sv. Franjo u književnosti**. Ovdje su doneseni primjeri i tumačenja iz dvadesetak hrvatskih pisaca: od Tome Arcidakona i Marka Marulića iz starijih vremena do Kranjčevića, Nazora, Sudete i Šopa u naše doba.

III. FRANJO U NAŠOJ PROŠLOSTI I SADAŠNJOSTI (135—194). Nakon uvodnog člancića **Dolazak sv. Franje Asiškog u Hrvatsku** slijede isto tako kratki, a jezgroviti članci o dvadesetak franjevačkih zajednica, koje danas djeluju u hrvatskom narodu u domovini i inozemstvu. Tu je prikazana kratka povijest osam muških provincija, od kojih pet manje braće sa sjedištima u Sarajevu, Zadru, Splitu, Zagrebu i Mostaru, te konventualska, kapucnska i trećoredska provincija. Zatim drugi franjevački red: klarise s dva samostana. Onda ženske kongregacije i družbe sa svojim centrima: Šibenik, Dubrovnik-Danče, Đakovo, Bijelo Polje, Split-Lovret, Sarajevo, Blato na Korčuli, Cetinje i Zagreb. Na kraju »Treći svjetovni red sv. Franje« i »Svjetovni institut misionarki Krista Kralja«. Opisi su ukrašeni s tridesetak slika samostana i kuća.

IV. SVIJETLI LIKOVI (195—287). U tom su najopširnijem dijelu zbornika abecednim redom donesene kratke biografije **311 franjevačkih likova** prvoga, drugoga i trećeg reda iz 19. i 20. st. — od prvoga fra Kaja Adžića (1805—1892), profesora i provincijala s područja današnje kaptolske provincije, do Ivke Živalj (1842—1892), kućne pomoćnice iz Sinja, koja je umrla na glasu svetosti. Osim ove posljednje tu je, među ostalim, opisano i još 40 pripadnika svjetovnog trećeg reda, među kojima se uz biskupe Bauera, Fosca i Langa ističu poznati kulturni radnici našega vremena: J. Andrić, R. Eckert, P. Grgec, P. Rogulja, M. Ujević, pjesnik Đ. Sudeta, kiparica Mila Vod, pa i slavni Ivan Meštrović — kao konfrater dalmatinskih franjevaca.

V. DODATAK (289—304) donosi: **Sv. Franjo i franjevci na poštanskim markama** (sa slikama), **Bibliografija o sv. Franji na hrvatskom jeziku**, **Izdavačka djelatnost naših franj. zajednica 1976**, te **Statistike na dan 4. listopada 1976**, iz čega saznajemo da je toga dana u Hrvatskoj bilo **3495 svečano zavjetovanih članova**, 226 samostana i rezidencija i 431 župa, ne računajući tu ustanove u inozemstvu. Zatim slijede: **Pogovor** na hrvatskom i sažeci na latinskom, engleskom, talijanskom i njemačkom jeziku, te **Imenici** osobâ i mjestâ, od kojih prvi sadrži preko tisuću, a drugi preko 800 različitih imena!

Korice nose boju franjevačkog habita — smeđu, marone-boju!

O s v r t

Prvi put — svi zajedno! — Eto, to je ta prva i najvažnija prednost. Ne znam da li su hrvatski franjevci u prošlim stoljećima išta značajnijega izdali u vezi s različitim jubilejima svoga svetog utemeljitelja. Međutim, znam da su prije pola stoljeća u prigodi 700. obljetnice smrti sv. Franje izdali dvije svečane edicije: prvu u sjevernoj Hrvatskoj, odnosno fratri ćerilomećodske provincije u Zagrebu (»**SPOMENICA 1226—1926**«, Zgb. 1927, str. 128), a drugu u južnoj Hrvatskoj, odnosno fratri splitske provincije presv. Otkupitelja (»**NOVA REVIJA**«, jubilarno izdanje, V/1926, br. 3—4, Makarska, str. 201—550). Ali, ne samo da u tim edicijama nije bilo pristupa niti jednoj franjevačkoj ženskoj provinciji ili ustanovi nego tu nije bila zastupana ni većina muških provincija. Dakle, tu je prevladavala ondašnja zatvorenost i uskogrudnost, koje su odgovarale svome vremenu. Stoga tim radije naglašavam prvu prednost našeg novog Zbornika: u njemu su se po prvi put u povijesti našli svi zajedno, sva braća i sestre sv. Franje u hrvatskom narodu. To je bez sumnje plod današnjega časa razvitka čovječanstva, a u prvome redu plod suvremenih sredstava i prometa i priopćivanja, ali i širokih pogleda inicijatorâ i uredničkog vijeća. Činjenica da su tu svi zajedno važna je i za njih same, sljedbenike sv. Franje, jer se dosada ni oni sami nisu dobro poznavali, a važna je i za cijelu našu javnost, koja će tek sada moći vidjeti, kolika je i kakva je danas **multitudo ingens** Franjine vojske u hrvatskom narodu. Faktor s kojim mora računati i Crkva i Narod!

Raznolikost sadržaja. — Ta raznolikost u prvom redu proizlazi od **trideset i jednog** različitog autora, koji su napisali **četirideset** različitih članaka, ne brojeći u taj broj autore 311 biografskih jedinica. Raznolikost dolazi također i od **81 različite fotografije**, od kojih se ističe **27 slika sv. Franje** u hrvatskoj umjetnosti. Značajno je da se između ovih nalazi **deset slika**, koje su kistom ili dljetom izradili hrvatski umjetnici u same dvije zadnje godine (1975. i 1976.).

Mišljenja sam da je najzanimljiviji i najkorisniji **četvrti dio**, koji nam prikazuje sažete biografije **311 sinova i kćeri** Asiškoga sveca 19. i 20. st. u hrvatskom narodu. To je i najnoviji, odnosno najmanje poznati dio. Pred našim su očima uskršli toliki vrijedni, a nepoznati! Svaki je za sebe, doista, nešto posebno, originalno, a svaki je opet sa svima drugima povezan bogatom franjevačkom karizmom.

Čudan je, doista, taj **film od 311 epizoda**: jedan od te Franjine djece osniva prvu gimnaziju na hrvatskom nastavnom jeziku (A. Lulić), drugi opisuje 13.000 nepismenih osoba (D. Buntić), treći je prvi hrvatski novinar (P. Jukić), četvrti je jedan od najvećih esperantista (N. Bubalo), peti nakon prvoga svjetskog rata sudjeluje na mirovnoj konferenciji u Parizu (K. Eterović), šesti prije sto godina diže ustanak protiv Turaka (P. Petrović), sedmi prije pola stoljeća uspješno organizira štrajk rudara (D. Mandić), osmi je pravi član Jugoslavenske akademije (A. Bauer), deveti pod Turcima nabavlja prva zvona u zemlji (P. Kordić), deseti je pošao u hajduke, one prave (!) da brani svoj narod i opet se vraća u samostan (N. Kordić), jedanaesti otvara prvi muzej u Bosni i Hercegovini (A. Nuić), a dvanaesti prvu osnovnu školu u istoj pokrajini (I. Starčević), trinaesti — pravi doktor medicine — sâm bolestan ide pet sati hoda da liječi inovjerce i umire (M. Sučić), a četrnaesti u džamiji propovijeda, ali ne poslije Drugog vatikanskog nego u prošlom stoljeću, pozvan od muslimana (A. Šaravanja)... Doista, zanimljiv, neobičan, da ne rečem čudesan dugi film, koji nikada ne može dosaditi!

Dobro je da su se urednici sjetili na kraju Zbornika donijeti **sažetke na četiri tuđa jezika** za strani svijet. Jer, stranci su u pitanjima koja se nas tiču često puta pravi analfabeti! (Ovdje mislim upravo na strane intelektualce. Tako je jedan iz Nizozemske prije nekoliko godina poslao pismo na provincijala u Split s adresom: Split, ČEHOSLOVAČKA, Dalmacija! Za glasovitog Daniela Ropsa Ljubljana je bila u Hrvatskoj, dok je za nekoga arhivara franj. Reda u Rimu Bosna Argentina u Južnoj Americi! !).

P r i m j e d b e

Nepравilan franjevački grb. Na, inače, lijepim koricama, na samoj prvoj naslovnoj stranici na franjevačkom grbu, umjetnički oblikovanom sigurnim potezima Mladena Veže, **Franjina ruka nema rane!** Taj se propust nije smio desiti! Opće je poznat franjevački grb: križ, a ispod njega Isusova gola i Franjina obučena ruka, svaka s ožiljkom rane. Rana je na jednoj i na drugoj ruci bitni dio franjevačke heraldike. Uostalom, stigmatizacija sv. Franje jest nepobitna povijesna činjenica, jedan od najsigurnije utvrđenih događaja iz Franjina života, bez obzira na različita tumačenja toga događaja. Stoga je trebala doći rana i na Franjinu ruku, kao što je došla na grb na unutrašnjoj naslovnoj stranici Zbornika.

Nacionalni princip nije svagdje dosljedno proveden. Članak o inače izvanrednoj pojavi čovjeka i mučenika, poljskog franjevca-konventualca bl. Maksimilijana Kolbe-a nije trebao ući u Zbornik koji nosi naslov: **Franjo među Hrvatima!**

Datum ulaska u red. Kod većine svjetovnih trećoredaca nije naveden datum ulaska u Red. To možda i nije toliko važno za naše skromne žene-majke,

valjda i nepismene, sa sela, koje su hvalevrijedno zbog kreposna života, makar u skromnom broju, po prvi put u povijesti (!) uvrštene u jedan zbornik, ali je od bitne važnosti da se znade, kada su, npr., ušli u franjevački Treći red ljudi većega formata: nadbiskup, filozof i akademik Antun Bauer, kandidat za oltar biskup Josip Lang, a naročito književnik, enciklopedist i javni radnik Mate Ujević. . . Datum njihova ulaska u Red imao bi jaku dokumentarnu snagu. (Ovdje moram i samoga sebe ispraviti: Anka Staničić nije stupila u TR »kao učenica u Dubrovniku« (str. 271), nego ju je 12. rujna 1935. primio sluga Božji fra Ante Antić u Makarskoj, kako sam to naknadno ustanovio!).

Također: ako je uzet princip **19. i 20. stoljeće**, onda su trebale izostati biografije ljudi kojih se život i djela više odnose na 18. negoli na 19. stoljeće. S druge strane mogli su biti uneseni još mnogi ljudi iz 19. i 20. st., koji su, npr., navedeni u **Katalogu hrvatskih Božjih ugodnika** (TAVELIČEVA SPOMENICA, Zagreb, 1971, 212—214), a nisu uvršteni u Zbornik. I ne samo ovi. Uza sve to, **Svijetli likovi** ostaju izvrstan prilog hrvatskoj franciskanologiji.

P r i j e d l o g

Godine 1980. slaviti ćemo 800. obljetnicu rođenja sv. N. O. Franje. Predlažem našoj cijeloj franjevačkoj javnosti u hrvatskim zemljama da se kroz 3—4 godine ozbiljno poradi na izdavanju **Hrvatskog franjevačkog leksikona** ili **Hrvatske franj. enciklopedije!** To traži od nas ovaj povijesni čas! To bi djelo popunilo praznine i nedostatke današnjih brojnih leksikona i enciklopedija koje tako brzo niču jedna za drugom u našoj zemlji. . . Za takvim bi djelom rado posegnuli i oni kojima nismo simpatični, a željni su točnih informacija o nepoznatoj materiji.

A dotle ovaj Zbornik **Franjo među Hrvatima** treba što više proširiti među naš narod, ne samo u gradovima nego i po selima. Naročito ga treba dati u ruke mladim ljudima, a u prvom redu svakome kandidatu i kandidatkinji brojnih zajednica velike Franjine tročlane obitelji u Hrvatskom narodu!

Fra Karlo Jurišić

IZ TAJNIŠTVA BISKUPSKE KONFERENCIJE (Održan jesenski sabor Biskupske konferencije)

Od 11. do 13. listopada o. g. održan je u Zadru redoviti jesenski sabor Biskupske konferencije. Na poziv zadarskog nadbiskupa, msgr Marijana Oblaka, biskupi su ovo plenarno zasjedanje održali u Zadru kako bi sudjelovati u proslavi 800-obljetnice dolaska pape Aleksandra III u Zadar gdje je bio pozdravljen pjevanjem hrvatskih pjesama, »in eorum lingua sclavica« kako je zabilježio Papin putopisac kardinal Boson. Svakog su dana navečer, dok je trajalo zasjedanje BK biskupi koncelebrirali sv. Misu sa svećenstvom zadarske nadbiskupije u katedrali sv. Stošije uz sudjelovanje brojnih vjernika i prigodne povijedi naših biskupa.

Na ovom zasjedanju sudjelovao je i msgr Stefan Laszlo, biskup Željezna i promatrač BK Austrije na zasjedanjima naše BK.

Na saboru su razmotreni i obrađeni, između ostalih, slijedeći predmeti:
— Donesena je posebna uredba o provedbi REDA POKORE kojom se određuje da obnovljeni RED POKORE na hrv. jezičnom području stupa na snagu na prvu nedjelju Došašća, 27. studenoga 1977., čime prestaje u potpunosti važiti Naslov III dosadašnjeg Rimskog obrednika. Uz razne odredbe kojima žele potaknuti na svjesnije i plodnije slavljenje sakramenta pomirenja u vjerskim zajednicama, biskupi su donijeli posebne upute o »Redu pomirenja pojedinih pokornika« i o »Redu pomirenja više pokornika s pojedinačnom ispovi-